

Erri De Luca
La volta
de l'oca

Traducció d'Albert Pejó

L'ECLÈCTICA

bromera

PREMISSA

Les parpelles baixen disparades sobre els ulls durant una tercera part de segon. Això passa entre quinze i vint vegades per minut. La visió no s'interromp, perquè el cervell uneix els punts lluminosos.

Això mateix han de fer aquestes línies, discórrer sense que es notin els punts, els punts i a part.

La línia s'ha de llegir entre dos moviments de pestanyes.

És un vespre sense electricitat, un llamp l'ha apagat, igual que un rugit fa callar un pardal. La flama de la llar de foc il·lumina la taula mentre encenc una espelma.

No sé de quina mare podies venir al món, fill que no et puc anomenar fill meu.

Aquest vespre m'escoltes mentre jo parlo.

Altres vegades parlo amb un plat, a l'interior del got, a la paret. La veu surt per desig de sentir-ne una.

Aquest vespre ets aquí present, parlo amb tu.

Estava llegint un llibre en què un home gran s'inventa un fill. És un fuster, i se'l fabrica amb un tronc. Li agradava la idea de sentir-se dir papa.

Has aparegut així, costella d'una altra història, fill d'un home que treballa amb les paraules, una matèria que no prové d'un arbre tallat. En canvi, el paper on escric, sí.

Ets adult, de com eres abans no en sé res. No et vaig renyar per cap joc infantil perillós ni et vaig mirar la febre al front. Ens coneixem aquest vespre, a l'hora de sopar.

De jove, una dona em va dir que havia avortat. Vaig guardar silenci, no comptava per res en la seva decisió presa i duta a terme.

Estàvem junts i enmig d'una multitud de gent de la nostra edat. Era un amor i un temps en què no es tenia en compte la vida privada, ni es podia.

Un embaràs era en aquell moment llançar un fill a les urpes del món.

Tu no ets aquell fill, tros de vida de viatge, excavat amb una cullera. Després ella no en va poder tenir.

Ets un foraster, fill meu, com la lluna al cel del matí, que es queda després que la nit se n'hagi anat.

T'explico retalls de vida passada. El meu pare, el teu avi, quan pràcticament era cec, deia que notava els núvols amb la punta dels cabells. Acaricien el crani d'aquells que no els poden veure.

Als fills ens va fer firmar davant del notari la renúncia a la seva herència. Es desfeia de tota possessió. Em va demanar que firmés.

Li vaig dir que era impossible rebutjar l'herència de llibres, de muntanyes, de la llengua italiana i de l'ensenyament de no preocupar-se mai pels diners.

Em va demanar que firmés. Hi vaig estampar la meva firma més falsa.

A tu, fill, no et deixo res. Renuncies a l'herència sense que t'ho demani. No et representaré una càrrega a la vellesa, que no és obligatòria.

Fins ara, no ha estat el temps el que s'ha consumit, sinó que l'he consumit jo. L'he tret a palades del coll d'una clepsidra horitzontal. Clepsidra és una paraula que ve del verb robar.

Qui és el lladre, el temps o nosaltres? Em denuncio, l'he robat jo.

De tant en tant m'aturo, per veure com és el temps sense mi. Transcorre igualment, deixa que el robi qual-sevol altre.

Si ara t'estrenyo la mà, s'interromp.

Noto la teva mà rocosa a totes les pedres llistes que faig rebotar a l'aigua.

La llum de l'espelma es pot mirar, no enlluerna. Et brilla als ulls foscos, no provoca llàgrimes.

Als llibres antics, els cavalls ploraven la mort dels seus cavallers. Era una època que donava pes al plor. Ara els ulls es mantenen secs sense cap esforç de contenció.

Jo soc d'una època antiga, ploro per un dol, per una salvació, pel record d'aquell que he vist en somnis.

Les llàgrimes són diferents entre elles, lleugeres, acalorades, alegres, greus, inútils.

Els meus ulls antics es desperten abans que es faci de dia, s'empassen el primer cafè que encara és de nit.

Parlo sol? Me la invento, la teva companyia?

Me la invento amb tanta força que la realitat no s'hi pot comparar. N'hi ha prou amb la teva presència aquí, aquest vespre, per fer-me pare.

Les dones que vaig abraçar van voler fills que no fossin meus. No tinc cap retret per fer-li a la vida, he tingut més del suficient, que per si mateix ja és molt, perquè el suficient, juntament amb el necessari, els falta a moltes persones.

He tingut les muntanyes tocades amb la punta dels peus i de les mans, la seva immensitat fregada a la superfície. He tingut les paraules. Sense elles em clavo cops contra les parets. Amb elles també me'n clavo, però veig bé les parets i em preparo per als cops.

He tingut un cos sencer que de nit recús els estrips del dia, que respira i batega fins i tot quan no me'n recordo d'existir.

La nit passada em va visitar la mare en somnis. Estava asseguda en un banc, al fons d'una sala, m'hi vaig acostar, ella es va aixecar, ens vam abraçar ben fort. Com sempre, no em sortia ni una paraula, només plorava.

Va néixer el 1925, la seva mare el 1900 i jo el 1950.
El 1975 em tocava a mi.

Elles eren dones i donaven a llum al moment concebut i establert.

Als homes no ens correspon el govern dels naixements. Només expressem el desig, com quan tastem el primer fruit.

El 1975 es va interrompre el ritme dels naixements. El meu nom figurava al costat de molts altres als registres de la comissaria. Només podia empitjorar i així va ser, va empitjorar.

El venciment em va tornar al cap l'any 2000, però la dona que volgués ser la teva mare no hi era. Ara series un noiet i no l'home que ets.

Em trobava en una ciutat de l'Amèrica del Nord, com a escriptor convidat en un pedestal provisional.

Des de la finestra d'un desè pis observava la gentada esfilagarsada, cadascú a la seva, a les voreres.

Conec la multitud que avança junta en la mateixa direcció, caminant pel centre del carrer. Conec la multitud que baixa de la vorera i es converteix en grup, en classe, fins i tot en poble.

Observava des del desè pis i em repetia el vers d'Izet Sarajlić a la seva dona Miki: «Cap tu».

Ella s'havia convertit en un nom en una làpida.

Ell no es podia fer a la idea que en un món ple de dones cap pogués ser ella.

Cap tu: ho repetia a la multitud de les voreres d'aquella ciutat. Cap era la teva mare.

Havia inaugurat els cinquanta anys escrivint una faula sobre una gepa que contenia ales.

A taula encara hi havia la *parmigiana* d'albergínies, sense mozzarella, perquè m'agradava més freda, reposada i sense grumolls gomosos.

Era el regal de benvinguda de la mare quan tornava d'anar amunt i avall darrere els llibres.

Feia poc que havia deixat de fer feines d'obrer, ara cobrava drets d'autor, un títol abusiu per a qui escriu històries. Les històries no són meves, pertanyen a la vida i al vocabulari, jo només ajunto les dues coses. Em correspon el dret d'acoblament.

Amb aquests pensaments al cap m'abocava al balcó d'una ciutat de cine, recolzada damunt del mateix paral·lel que passa per Nàpols.

Amb la successió de naixements interrompuda, era una branca sense gemma, o, com diu un pescador amic meu, un escull sense barretets.

Em dirigeixo a tu aquest vespre que no és ni tan sols aquest, és un vespre.

I tu hi ets, més real, proper i consistent que el sostre. Em dirigeixo a tu i no a mi mateix.

Ho sé perquè amb mi parlo en napolità.

Ara bec un glop directament de l'ampolla, no m'aixeco per anar a buscar un got. Si m'aixeco, podries desaparèixer. Et sap greu si seguim? No gaire més, al vespre aguanto poca estona despert.

Al meu quarto de petit hi havia una catifa descolorida. A la primavera l'espolsaven al sol i després l'embolicaven amb paper de diari acompanyat de nafalina. Aquella olor avisava del canvi d'estació.

No crec en catifes voladores. Hi ha altres coses que sí que poden volar, un globus, un bumerang, un avió de paper.

Hi havia un pintor que feia volar cabres, violinistes i vaques.

Me'n recordo, assegut al braç d'una butaca-nau espacial, el pare, als comandaments, anava passant il·lustracions de quadros.

M'ensenyava a observar les pintures.

Em donava un minut perquè les memoritzés, i després me'n demanava detalls: quantes sabates s'hi veuen, de quin color és el vestit, quins animals hi ha.

Una vegada li vaig preguntar què hi havia fora del marc. Em va respondre: res.

Impossible: hi havia, hi havia d'haver la immensitat exclosa. Ara ho sé. Aleshores em faltaven les objeccions.

Només Velázquez i Rafael em sacien la vista i no tinc la necessitat de mirar més enllà de l'enquadrament.

Cada il·lustració era un lloc que visitava amb ell. Va ser fabulós, tenir un pare.

La mare era real, quotidiana, ell era esporàdic, prestidigitador de la seva presència.

De tant en tant els llibres també volen, obren de bat a bat les pàgines i cauen damunt les potes, com els gats.

Al mateix segon que va morir la mare, en va caure un de l'estanteria més alta. El vaig recollir més tard.

Al primer moment vaig cridar una síl·laba llarga, la negació breu. Jo no soc dels que criden.

I immediatament va caure el llibre, amb les poesies de Keats. N'hi havia una que deia, sí, deia, perquè les poesies o bé parlen o bé guarden silenci.

Els versos, la fama, la bellesa
són realment intensos,
però més intensa és la mort.

El cos de la mare el van cremar amb la roba i tot.
Vaig recollir l'urna amb les cendres al dipòsit del crematori.
Ara són a sota del pi partit.

Hi penso quan faig els dos solitaris amb les cartes napolitanes.
Ella està asseguda a la cadira, d'esquena a la llar de foc encesa,
llegeix un llibre, s'atura quan estenc les cartes.

En diuen solitaris, però els meus estan acompanyats per la seva presència.

En els aïllaments, m'acompanyeu vosaltres, que oficialment no hi sou.

La mare llegia de nit, quan la sirena dels atacs aeris li trencava el son.

Va ser l'assassina dels seus sons, el crit, la coça que la feia fora del llit abans del diluvi de bombes.

Sonava cada nit, i ella reaccionava amb els peus, posant-los a terra.

Va ser la novetat del segle vint, el penúltim crit de la modernitat.

«M'agafa por.» M'ho va dir una sola vegada, amb la veu esquarterada. Ho va admetre com a retret al món i a mi.

A mi m'havia inculcat el contrari, el deure d'afrontar les pors.

Deia: «*S'adda tene' curaggio*».

S'ha de tenir valor. Jo no he arribat a tenir-ne, en canvi he perseguit les pors fins a estabornir-les.

Ella només admetia els terrors de la naturalesa: tempestes, incendis, terratrèmols, erupcions.

Vaig trobar la seva referència en un psalm de David, que es pregunta què li pot fer un ésser viu, un tros de carn.

Ell tem la divinitat, per això no pot témer res més.

La mare s'exigia el mateix a ella, i es maleïa per la por que li feien els bombardejos.

Què podia fer, jo? La vaig incorporar, la seva sirena, me la vaig introduir als nervis abans de sentir-la, i quan va arribar, una nit de primavera de finals de segle, no tenia la mateixa queixalada de por i d'angúnia. No em va despertar de cap son.

No li vaig saber fer la carícia del pare que consola la filla espantada per l'ogre del malson. No l'he sabut fer mai.

Per això vaig anar allà on sonava la sirena terminal del segle vint, el seu comiat.

Per això em vaig tancar en una habitació de l'hotel Moskva i no vaig baixar als refugis. Perquè no li vaig saber fer la carícia.

Abans de morir, ho sabia. Em va dir que esperava trobar allà, a l'altra banda, els llibres. I si no els troba, els enyorarà més que a mi.

Jo no era prou, no hi arribava. Li feien més companyia els llibres que jo.

Ni tan sols puc dir: avui hi seria més. No m'arribo a creure.

Estar amb tu, fill, m'allunya del passat. Em fas desembarcar al present d'un vespre escalfat per la fusta de mimosa, que creix espontàniament.

Aquest hivern no mossega els ossos com abans. Els hiverns també es fan vells.

Així són els ancians i els escriptors. Repeteixen les històries amb algun afegit i algun oblit.

Un dia em trobava en una punta de món per assistir a un festival, en diuen així, de literatura.

Vaig anar al zoo.

Hi havia dos tigres que s'aparellaven esbufegant, uns lleonets que es perseguïen i una ximpanzé que demanava una almoina de menjar traient la mà oberta de la gàbia.

Hi vaig anar per veure l'orangutan vermell, desaparegut de les selves d'Indonèsia, les selves també desaparegudes.

L'orangutan estava assegut, immens, majestuós, a cobert.

L'observava a pocs metres de distància, separat pel fossat i el mur. Se'm va acostar.

Si un arbre tingués ulls, serien els seus.

Amb tot el pes repenjat damunt dels punys, contenia el jaciment de les generacions i em recordava l'època en què el meu cos també es balancejava d'una branca.

Els ulls de l'orangutan em van acompanyar al fons de mi mateix, a les èpoques en què estàvem junts.

En una d'aquelles nits primordials, els nostres ulls astrònoms observaven el carrusel de les estrelles des dels arbres més alts, i a través dels ulls absorbíem el cos de la nit.

La hipnosi dels seus ulls va durar menys d'un minut.

L'instint m'empenyia a saltar el fossat i demanar-li que m'adoptés.

Vaig notar el vertigen de remuntar fins al present confús des d'un passat remot.

Fill, no t'he portat ni al circ ni al zoo, a cap d'aquestes esclavituds d'animals.

La naturalesa sotmesa no és el bou amb l'arada ni el iac carregat amb l'equipatge de les expedicions o el camell ensellat. És el zoo.

Hi anava amb els llibres sota el braç, quan feia campana de l'institut.

Jo consumia en semilibertat les hores que els altres estudiants passaven als pupitres.

Em tancava allà perquè no em veiessin pel carrer. Així que obrien les portes, era el primer.

Els vigilants em miraven de reüll, ells no havien tingut la sort de poder estudiar i jo la desaprofitava.

Un cop superat el retret, caminava per les avingudes d'eucaliptus i visitava els recintes.

I allà entre les gàbies reconeixia el privilegi que tenia, però no en tenia prou.

Llegia llibres que parlaven d'altres llibertats, preses per la força, històries de rebels americans.

Anar-me'n. Dins del cap em rondava el verb en l'infinitiu solitari.

Era un fill ingrati, pensar en aquella separació era ingritud.

Inaugurava les meves amargures.

La mare anava a les reunions, escoltava els professors, tornava a casa amb retrets. Jo els encaixava en silenci, anava acumulant avisos d'expulsió.

Se m'havia clavat a dintre l'adeu a casa, a la taula parada, al llit fet, als diners per a l'autobús.

Adeu a la ciutat per anar cap a qualsevol altre lloc. Sense moneda a l'aire per decidir la direcció.

És un carreró molt estret, la llibertat, ho vaig descobrir aleshores, entre les gàbies del zoo.

Algun animal em reconeixia.

D'amagat els portava crostons de pa sec de casa. L'elefant allargava el nas prènsil mentre jo estirava el braç per damunt del fossat.

L'intercanvi tenia lloc en una fracció de segon,

amb un toc delicat dels narius agafava el regal i se'l duia a la boca.

Era un contacte entre dues amabilitats. Aleshores es podia dur menjar als animals.

Un altre tros de pa l'hi donava a l'hipopòtam, que s'acostava al mur i obria una boca enorme, que emanava un vapor de vísceres. L'hi introduïa amb un llançament suau.

Anava passant per totes les gàbies, una per una. El lleó em feia arribar el seu reclam, una regurgitació d'aire comprimit que a l'hivern fumejava.

La vaig tornar a sentir a l'Àfrica al vespre, en un poblat de Tanzània, als meus tristos trenta anys.

Rugia després de la posta, a l'altra banda del riu. Sobrevolava els eixams de mosquits.

Un cop havia passat per totes les gàbies, m'asseia per llegir el llibre que duia amagat entre els de text.

El zoo era el recinte de les olors, fenc, excrements, carns podrides, que em desembussaven el nas, tapat per una rinitis crònica.

Els narius, tancats contra els fums de la ciutat, s'alliberaven entre les gàbies.

També em passava a l'estiu, ensumant aigua de mar.

És el meu sentit salvatge, que no suporta les olors de la ciutat ni els perfums o els sabons. M'afaito sense espuma, amb aigua calenta i prou.

El meu nas s'encanta i queda embadalit per la fortor de sal de l'aigua podrida d'un port, per aquella barreja de gasoil, cordes, veles, peixos i ferros rovellats.

El fum del llorer feia que les sibil·les entressin en èxtasi quan els demanaven que prediguessin algun esdeveniment. Jo ho podria fer en un port pesquer.

Vaig criar animals al camp i vaig aprendre a sacrificar-los, forçant les mans.

Després ho vaig deixar, vaig abandonar el camp i me'n vaig anar a una fàbrica. Vaig deixar anar els últims conills de les gàbies. Van morir lliures.

Ara hi ha animals que venen a refugiar-se dels caçadors al voltant de casa. Hi trobo rastres de porcs espins, plomes de puputs, de faisans.

Em pregunto a mi mateix: no em podia evitar matar i estalviar-me l'esforç de les mans i la ganyota a la cara, ja que era el propietari de l'explotació?

I em responc que no. No em podia estalviar res, ho havia de notar amb els ossos i les puntes dels dits, per saber com era. Rebre el contracop de cada cop,

i el mateix de cada culpa, que no és el penediment, sinó la consternació.

Només aprenc del que faig. Així ho puc desaprendre.

Tu no series tan ranci. T'imagino sentint les meves paraules, de petit, i dient-me: «Jo no ho faré així».

Jo també ho deia com a reacció als adults. Així aprenia a rebutjar.

Amb la vida animal, tu series veterinari i faries anar el microscopi.

Durant els anys de la guerra de Bòsnia no tenia la llibertat de quedar-me mirant ni la llibertat d'apartar la mirada dels noticiaris.

M'havia de moure. La llibertat era el deure d'anar-hi.

El túnel excavat sota l'Igman, la muntanya, portava fins a Sarajevo.

Un quilòmetre molt estret en fila índia, amb les motxilles farcides de medicaments i arròs. Passàvem per sota de les botes dels assetjadors.

Va ser un quilòmetre de claustrofòbia. No hauria estat un bon miner.

Fins i tot els que en tenien més que jo hi entraven igualment. A la sortida, l'aire feia pudor de plàstic

cremat, pels incendis provocats per les granades que explotaven dins de les cases.

A Sarajevo s'entollaven els gasos del setge.

La ciutat estava una mica menys destruïda que Mostar, a la vora oriental del riu Neretva, on vaig descobrir que els incendis de les cases no escalfen. Hi ha focs que et congelen.

Portàvem provisions als fugitius, que se n'havien anat amb la casa dins d'una maleta i la clau penjada al coll, com un amulet, amb el jurament de tornar-hi. Havien jurat en va.

La llibertat que vaig conèixer va ser anar allà i ser on havia de ser.

T'avorreixo amb aquestes històries? Pren-te-les com jocs de la fantasia, en què es pot intervenir en la trama, canviar els personatges.

Hi ha dues coses que provoquen un desplaçament sobtat de l'aire: les allaus i les bombes.

Quan comença a baixar, el front de neu dispara davant seu una catapulta d'aire. És tan compacta que pot arrasar un bosc abans que hi arribi la massa de neu.

En canvi, l'aire d'una explosió està més concentrat, i la seva ona expansiva projecta fragments de metralla.

En guardo un que vaig arrencar encara calent de la paret que tenia al darrere.

M'havia ajupit en previsió. Les granades fan un xiulet, i pots saber si cauran a prop.

A l'aixecar-me, vaig veure el fragment encastat a la paret i me'l vaig ficar a la butxaca.

Això passava a Bòsnia. A Belgrad, uns anys després, es cremaven fins i tot les pedres per la temperatura absurda dels nous explosius, que s'experimentaven en plena ciutat.

Plovia foc de dalt del cel, tal com s'explica de Sòdoma i Gomorra, pels míssils que disparaven des de lluny.

He après que la guerra és la humanitat contra ella mateixa, per voluntat d'aniquilació. Són les ganes de quedar només uns quants, per a satisfacció dels supervivents.

Estem acostumats als terratrèmols, a les esclavissades, als moviments de la superfície.

És diferent haver de témer el cel transparent que descarrega allaus de projectils i omple la terra de fum.

Els ensorraments fan el so de la ciutat que gruny contra l'agressió, lligada amb una cadena.